

Paweł Mazur

**ZASKARŻANIE UCHWAŁ WALNEGO ZGROMADZENIA
AKCJONARIUSZY (*HAUPTVERSAMMLUNG*) NIEMIECKIEJ
SPÓŁKI AKCYJNEJ (*AKTIENGESSELSCHAFT*)**

Uwagi wstępne

Ze względu na swe doniosłe znaczenie praktyczne zaskarżanie uchwał Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy budzi żywotne zainteresowanie niemieckiej doktryny i orzecznictwa. Tworząc regulację dotyczącą omawianego zagadnienia, ustawodawca stoi przed koniecznością dokonania wyboru aksjologicznego. Z jednej strony w interesie publicznym jest eliminacja z obrotu sprzecznych z ustawą i dobrymi obyczajami czynności prawnych¹, a w interesie akcjonariuszy uchylanie działań mających na celu ich pokrzywdzenie. Z drugiej jednak względ na bezpieczeństwo obrotu oraz pewność prawa sprzeciwia się szerokiemu dopuszczeniu możliwości zaskarżania uchwał.

Należy zauważyć, iż niemiecka doktryna prawa handlowego wywiera wpływ na teoretyków prawa w Polsce. Świadczy o tym chociażby toczona na łamach polskiego piśmiennictwa prawniczego dyskusja na temat zasadności wyodrębnienia kategorii uchwał nieistniejących². Również treść uzasadnienia wydanej niedawno uchwały Sądu Najwyższego przesądzającej, że orzeczenie stwierdzające nieważność sprzecznej z ustawą uchwały wspólników lub akcjonariuszy ma charakter konstytutywny, wskazuje, iż decyzja została poprzedzona wnikliwą analizą

---

¹ W niemieckiej doktrynie uchwały organów spółek kapitałowych uznaje się za specyficzne czynności prawne (zob. U. Hüffer, J. Koch, *Aktiengesetz*, Monachium 2014, s. 1512). Por. w kontekście kwalifikacji uchwały spółki kapitałowej jako oświadczenia woli na gruncie prawa polskiego: wyrok Sądu Najwyższego z 18 lipca 2014 roku, IV CSK 610/13, niepubl.

² Por. m.in. S. Sołtysiński, *Czy „istnieją” uchwały „nieistniejące” zgromadzeń spółek kapitałowych i spółdzielni*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2006, nr 2; M.S. Tofel, *Uchwały nieistniejące na gruncie kodeksu spółek kapitałowych*, „Państwo i Prawo” 2007, nr 4, s. 77; P. Sobolewski, *Kontrowersje wokół pojęcia nieistnienia i nieważności czynności prawnych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2009, nr 5, s. 33; A. Koch, *Podważanie uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych*, Warszawa 2011, s. 143–172.

niemieckiego stanu prawnego³. Z tych względów zasadne wydaje się podjęcie próby charakterystyki mechanizmów występujących na gruncie prawa niemieckiego, umożliwiających usuwanie z obrotu obarczonych wadami uchwał.

Przedmiot zaskarżenia

Termin „uchwała Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy” (*Beschluss der Hauptversammlung*) nie został zdefiniowany w prawie niemieckim. W doktrynie pojmuje się go jako wielostronne, ale nieumowne czynności prawne *sui generis*⁴, których celem jest wyrażenie woli organu. Uchwały podejmowane są przez głosowanie akcjonariuszy nad wnioskiem, przy czym sprzeciw wobec wniosku określa się mianem uchwały negatywnej (*negative Beschlüsse*)⁵.

Na gruncie prawa niemieckiego, w przypadku obarczonych wadami uchwał Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy, konieczne jest rozróżnienie pomiędzy uchwałami obarczonymi wadami powodującymi ich nieważność bezwzględną (*die Nichtigkeit*) oraz uchwałami wzruszalnymi, które mogą zostać unieważnione w drodze powództwa o ich uchylenie (*die Anfechtbarkeit*). Ponadto w doktrynie i orzecznictwie wskazuje się uchwały, które mogą zostać uznane za bezskuteczne (*die Unwirksamkeit*)⁶. Z kolei znaczne i długotrwałe kontrowersje budziło zagadnienie uchwał nieistniejących (*Nichtbeschlüsse*).

Podział ten służy odróżnieniu przypadków poważnego naruszenia prawa przy podejmowaniu uchwał od przypadków mniejszej wagi. Wyodrębnienie instytucji wzruszalności przyczynia się do zwiększenia poziomu bezpieczeństwa prawnego, ponieważ uchwały te ulegają pełnej konwalidacji z wpływem miesięcznego terminu zaskarżenia. Uchwały nieważne bezwzględnie mogą zostać wyeliminowane z obrotu niezależnie od upływu czasu⁷.

Uchwały nieistniejące

Jak już zauważono, na gruncie prawa niemieckiego prezentowany jest pogląd, że można wyodrębnić uchwały nieistniejące (*Nichtbeschlüsse*). Zgodnie ze stanowiskiem przedstawianym w literaturze należy zaliczyć do nich czynności obarczone szczególnie rażącymi wadami proceduralnymi, które nie pozwalają uznać ich za uchwałę Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy spółki akcyjnej,

---

³ Por. wyrok Sądu Najwyższego z 18 września 2013 roku, III CZP 13/13, OSNC Nr 3/2014, poz. 23.

⁴ U. Hüffer, J. Koch, *op. cit.*, s. 1512.

⁵ *Fachanwaltskommentar Gesellschaftsrecht*, red. A. Schwerdtfeger, Monachium 2010, s. 1781.

⁶ *Gesellschaftsrecht. Kommentar*, red. A. Schwerdtfeger, Monachium 2015, s. 1808.

⁷ *Fachanwaltskommentar...*, s. 1780.

a jedynie za czynność do uchwały zbliżoną. Przykład stanowi podjęcie uchwały przez część akcjonariuszy, którzy mylnie uznają się za uprawnionych do jej podjęcia, bez zwołania Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy i wezwania pozostałych uprawnionych do wzięcia w nim udziału. W takim przypadku uchwała w ogóle nie zostanie przyjęta. Zbędne będą więc działania zmierzające do stwierdzenia jej nieważności lub też unieważnienia⁸.

Pogląd ten spotyka się z krytyką znacznej części przedstawicieli doktryny, którzy zwracają uwagę na bezużyteczność tej konstrukcji na gruncie ustawy o akcjach (AktG)⁹. W myśl wspomnianej ustawy dostatecznym potwierdzeniem podjęcia uchwały jest pisemne oświadczenie przewodniczącego Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy o wyniku głosowania (§ 130 AktG)¹⁰. W związku z tym, w przypadku złożenia oświadczenia niezgodnego z prawdą, konieczne będzie podważenie wadliwie podjętej (rzekomo nieistniejącej) uchwały w oparciu o odpowiedni mechanizm prawny. Należy zaznaczyć, iż w doktrynie i orzecznictwie coraz częściej postuluje się podobne rozstrzyganie wspomnianych wątpliwości na gruncie spółek z ograniczoną odpowiedzialnością. Pogląd ten wydaje się słuszny, a zagadnienie uchwał nieistniejących stopniowo traci na znaczeniu¹¹.

Uchwały bezskuteczne

W doktrynie oraz orzecznictwie zwraca się również uwagę na istnienie szczególnej grupy uchwał określanej mianem uchwał bezskutecznych (*Unkwirksamkeit*)¹². W przypadku takich aktów nie można mówić o naruszeniu procedury ich podejmowania, nie zachodzą też inne przesłanki nieważności ani wzruszalności. Po ich podjęciu nie dochowano jednak wszystkich przesłanek warunkujących uzyskanie przez nie pełnej skuteczności. Klasycznym przykładem wskazywanym w literaturze jest brak zgody akcjonariusza na ograniczenie jego praw akcyjnych na podstawie podjętej uprzednio uchwały (§ 179 ust. 3 AktG) lub też na nałożenie na niego dodatkowych, indywidualnych obowiązków (§ 180 AktG)¹³. Uchwały takie obarczone są sankcją bezskuteczności zawieszonyj (*schwebende Unwirksamkeit*), która w przypadku trwałego braku możliwości spełnienia wymogów, od których uzależniona jest skuteczność czynności, może przekształcić się w tak zwaną ostateczną bezskuteczność (*endgültige Unwirksamkeit*).

---

⁸ K. Schmidt, *Gesellschaftsrecht*, Monachium 2002, s. 1100.

⁹ Ustawa o akcjach (Aktiengesetz) z 6 września 1965 (tj. BGBl. I S. 1474).

¹⁰ U. Hüffer, J. Koch, *op. cit.*, s. 1513.

¹¹ K. Schmidt, *op. cit.*, s. 1100.

¹² Por. wyrok Federalnego Trybunału Sprawiedliwości z 5 czerwca 1967 roku, II ZR 128/65, BGHZ 48,141, NJW 1967, 2159.

¹³ *Gesellschaftsrecht...*, s. 1808.

Usuwanie z obrotu uchwał bezskutecznych nie jest objęte zakresem regulacji ustawy o akcjach. Zastosowanie znajdują tu więc ogólne normy niemieckiego kodeksu postępowania cywilnego (*Zivilprozessordnung* – ZPO)¹⁴. Przede wszystkim wspomnieć trzeba o powództwie o ustalenie (*Feststellungsklage*) unormowanym w art. 256 ZPO. Warunkiem wytoczenia pozwu jest posiadanie interesu prawnego.

Z punktu widzenia omawianej tematyki szczególne znaczenie należy przypisać uchwałom nieważnym z mocy prawa oraz uchwałom wzruszalnym. To im poświęcone zostaną dalsze rozważania.

Nieważność uchwały *ex lege*

Nieważność bezwzględna uchwały ma miejsce w przypadku wystąpienia najbardziej rażących wad materialnoprawnych lub też bardzo poważnego naruszenia procedury uchwałodawczej. Może się na nią powołać każdy, nawet bez wykazywania się interesem prawnym. Sytuacja taka nie wpływa pozytywnie na bezpieczeństwo obrotu, dlatego katalog przyczyn nieważności uchwały został zawężony w stosunku do ogólnych reguł prawa cywilnego (odnoszących się do nieważności czynności prawnej) i w sposób enumeratywny wskazany w przepisach ustawy o akcjach¹⁵.

Niedochowanie procedury podejmowania uchwały

Szczególnie istotne naruszenie procedury podejmowania uchwał w spółce akcyjnej może stanowić przesłankę ich nieważności bezwzględnej. Za przykład niech posłuży podjęcie uchwały przez Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy zwołane z pogwałceniem § 121 AktG. Zgodnie ze wskazanym przepisem Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy jest zwoływane przez Zarząd, którego decyzje zapadają większością głosów. Dokładnie określony został również sposób zawiadomienia akcjonariuszy o terminie i porządku obrad Walnego Zgromadzenia.

W związku z tym uchwały podjęte przez Walne Zgromadzenie zwołane przez jednego z członków Zarządu, bez uprzedniej uchwały Zarządu *in corpore*, będą nieważne. Sytuacja wyglądałaby inaczej, gdyby Walne Zgromadzenie zwołano na podstawie uchylonej następnie uchwały Zarządu. W doktrynie podkreśla się bowiem, że w takim przypadku uchwała nie byłaby nieważna, a jedynie mogłaby podlegać wzruszeniu w drodze powództwa o uchylenie uchwały¹⁶.

---

¹⁴ Ustawa z 12 września 1950, *Zivilprozessordnung* (tj. BGBl. I S. 1474).

¹⁵ U. Hüffer, J. Koch, *op. cit.*, s. 1512.

¹⁶ *Gesellschaftsrecht...*, s. 1781.

Kolejną przesłanką formalną nieważności uchwały jest brak należytego udokumentowania (*Beurkundung*). Szczegółowe zasady potwierdzania faktu podjęcia uchwały zawarte są w § 130 ustawy o akcjach. Niedokonanie potwierdzenia albo potwierdzenie w sposób sprzeczny z dyspozycją wspomnianego przepisu powoduje nieważność uchwały. Ponadto reżimem nieważności objęte są niektóre uchwały dotyczące podwyższenia kapitału zakładowego w razie braku ich rejestracji w ustawowym terminie (por. § 212, § 217 ust. 2, § 228 ust. 2, § 234 ust. 3 oraz § 235 ust. 2 AktG).

Wady materialnoprawne uchwały

Nieważne są uchwały sprzeczne z naturą spółki akcyjnej oraz godzące w przepisy służące ochronie wierzycieli. W doktrynie, jako przykład uchwały sprzecznej z naturą spółki akcyjnej, podaje się uchwałę, w której naruszona zostaje równowaga kompetencyjna między Zarządem a Walnym Zgromadzeniem Akcjonariuszy, chociażby przez dokonanie zmiany statutu przekazującej Zarządowi całość lub część ustawowych kompetencji Walnego Zgromadzenia¹⁷. W ten sposób reżimem nieważności bezwzględnej objęto pośrednio każde wykroczenie poza zasadę autonomii statutowej. Zgodnie z konstytuującym ją przepisem § 23 ust. 5 AktG postanowienia statutu mogą odbiegać od regulacji ustawowych tylko, gdy ustawa na to wyraźnie zezwala. Uzupełniające regulacje statutowe są dopuszczalne, chyba że dana sfera została w sposób wyczerpujący uregulowana w ustawie¹⁸.

Reżim nieważności bezwzględnej dotyczy również uchwał, których treść (*Inhalt*) jest sprzeczna z dobrymi obyczajami. Przesłanka ta stanowi zawężenie reżimu określonego w § 138 BGB. Zgodnie ze wspomnianą normą czynność prawna sprzeczna z dobrymi obyczajami jest nieważna. Ustawa o akcjach zawężyła tę przesłankę do treści czynności prawnej. Ogranicza to możliwość powołania się na sprzeczność z dobrymi obyczajami okoliczności podjęcia uchwały, jej celu oraz skutków. Badaniu podlegają tylko immanentne cechy uchwały, nie zaś towarzyszące jej okoliczności zewnętrzne¹⁹.

Nieważne są ponadto uchwały, których treść narusza przepisy służące wyłącznie lub w głównym stopniu ochronie wierzycieli albo ochronie interesu publicznego. Jako przykład takich uchwał podaje się rezygnację z roszczeń odszkodowawczych wobec członków Zarządu po zaistnieniu przesłanek ogłoszenia upadłości lub też naruszające przepisy ustawy o reprezentacji pracowników w Radach Nadzorczych (*Mitbestimmungsgesetz*).

---

¹⁷ *Gesellschaftsrecht...*, s. 1783.

¹⁸ K. Schmidt, *op. cit.*, s. 856.

¹⁹ U. Hüffer, J. Koch, *op. cit.*, s. 1520.

Dodatkowo reżimem nieważności bezwzględnej objęto niektóre sytuacje unormowane w przepisach szczególnych (do których odsyła § 241 AktG). Za przykład mogą posłużyć uchwały niedające się pogodzić z podjętą uprzednio uchwałą o warunkowym podwyższeniu kapitału zakładowego (§ 192 AktG) czy też naruszające prawo poboru (§ 212 AktG).

Sanowanie wad

Stworzenie prawnej możliwości sanowania uchwał wpływa na zwiększenie bezpieczeństwa obrotu. Dzięki omawianej instytucji możliwe jest utrzymanie wadliwych lub budzących wątpliwości uchwał i tym samym zagwarantowanie skuteczności podjętych w ich następstwie czynności prawnych. Szczegółowe warunki sanowania uchwał określa § 242 AktG. Szczególne znaczenie praktyczne należy przyznać niwelowaniu skutków niektórych nieprawidłowości formalnych przy procedurze uchwalania uchwał poprzez ich późniejszą rejestrację²⁰. Tą drogą można usunąć na przykład skutki nienależytego udokumentowania faktu podjęcia uchwały (por. § 130 AktG).

Stwierdzanie nieważności

Usuwanie z obrotu uchwał obarczonych najpoważniejszymi wadami leży w interesie wszystkich uczestników obrotu. W związku z tym ustawodawca niemiecki przewidział kilka alternatywnych mechanizmów umożliwiających osiągnięcie tego celu. Ich przedstawienie będzie przedmiotem dalszej analizy.

Powództwo z § 249 AktG

Powództwo o stwierdzenie nieważności uchwały jest powództwem o ustalenie²¹, a zapadający w jego wyniku wyrok ma charakter deklaracyjny ze skutkiem *ex tunc*. Na podstawie § 249 AktG uprawnienie do wniesienia stosownego powództwa przysługuje akcjonariuszowi, członkowi Zarządu oraz członkowi Rady Nadzorczej.

W charakterze pozwanego występuje spółka reprezentowana przez Zarząd oraz Radę Nadzorczą. Zasada podwójnej reprezentacji spółki jest cechą charakterystyczną postępowania w przypadku wadliwości uchwał spółki. Wiąże się z nią również konsekwencje na gruncie prawa procesowego, między innymi w zakresie doręczeń (skargę musi otrzymać zarówno przedstawiciel Zarządu,

---

²⁰ U. Hüffer, J. Koch, *op. cit.*, s. 1526.

²¹ W doktrynie pojawiają się sporadycznie również inne głosy, np. K. Schmidt uznaje omawianą skargę za rodzaj powództwa o ukształtowanie (za: *Aktienrecht und Kapitalmarktrecht*, red. T. Heidel, Baden-Baden 2014, s. 1456).

jak i Rady Nadzorczej). W razie wniesienia skargi przez członka Zarządu wyłącznym reprezentantem spółki jest Rada Nadzorcza (odpowiednio gdy skarga zostaje wniesiona przez członka Rady Nadzorczej, wyłączne prawo reprezentacji spółki przysługuje Zarządowi). Powództwo wnosi się do Sądu Krajowego (*Landgericht*) właściwego miejscowo dla siedziby spółki. Istotny z punktu widzenia bezpieczeństwa obrotu jest obowiązek niezwłocznego poinformowania o złożeniu skargi o stwierdzenie nieważności uchwały w odpowiednim publikatorze (*Gesellschaftsblatt*). Publikacji podlega również sam wyrok.

Należy również zwrócić uwagę na rozszerzoną skuteczność wyroku – zgodnie z przepisem § 248 AktG wyrok stwierdzający nieważność uchwały jest skuteczny względem wszystkich akcjonariuszy, członków Zarządu oraz Rady Nadzorczej, choćby wskazane osoby nie były stronami w procesie. W orzecznictwie Federalnego Sądu Najwyższego dopuszczono dalsze rozszerzenie skuteczności takiego wyroku w zakresie jego skutków materialnoprawnych. Świadczy to o prawotwórczej działalności sądów federalnych, odstępujących niejednokrotnie od literalnego brzmienia przepisów. Na przykład w orzeczeniu z dnia 13 października 2008 roku²² wspomniany sąd stwierdził, że nie istnieje powód, dla którego w odmienny sposób należałoby traktować skargę o stwierdzenie nieważności uchwały uregulowaną w § 249 AktG oraz zwykle powództwo o ustalenie (*Feststellungsklage*). Dlatego trzeba uznać, iż również wyrok wydany w wyniku wniesienia powództwa z § 249 AktG jest skuteczny *erga omnes (gegen jedermann)*²³. Interpretacja taka pozwala zapewnić większy stopień bezpieczeństwa prawnego.

Prawo wniesienia powództwa na podstawie § 249 AktG nie jest ograniczone terminem (poza pewnymi wyjątkami wynikającymi z odrębnych ustaw, np. ustawy o przekształcaniu spółek – *Umwandlungsgesetz*). Warto również podkreślić, że w przypadku wniesienia kilku powództw o stwierdzenie nieważności tej samej uchwały powinny być one rozpatrywane łącznie, na co wyraźnie wskazuje dyspozycja § 249 ust. 2 AktG. Gdy wniesiono powództwo o stwierdzenie nieważności oraz powództwo o uchylenie tej samej uchwały, ich łączne rozpatrywanie jest fakultatywne (choć w praktyce odrębne stanowi rzadkość)²⁴.

Pozostałe możliwości powoływania się na nieważność

Zgodnie z przepisem § 249 AktG na nieważność uchwały można powoływać się w każdy sposób (co odróżnia tę instytucję od uchwał unieważnianych, które mogą zostać wzruszone jedynie w drodze odpowiedniego powództwa). Ilustruje

---

²² Wyrok Federalnego Sądu Najwyższego z 13 października 2008, II ZR 112/07, BGH DSStR 2008, 2427.

²³ U. Hüffer, *Münchener Kommentar. Aktiengesetz*. Komentarz do § 249 AktG. Beck-online.

²⁴ *Ibidem*.

to sytuacja, gdy stawiany jest zarzut nieważności uchwały, na przykład subskrybent akcji broni się przed roszczeniem o zapłatę kwoty stanowiącej pokrycie akcji, wysuwając zarzut nieważności uchwały spółki o podniesieniu kapitału zakładowego²⁵. Zarzut taki może przedstawić również sama spółka, choćby powołując się na nieważność uchwały o podziale zysku w razie wystąpienia przez akcjonariusza z powództwem o zapłatę dywidendy²⁶.

Jak podkreśla się w piśmiennictwie, stworzenie szczególnego rodzaju powództwa w § 249 AktG oraz ograniczenie kręgu osób posiadających legitymację procesową nie wyklucza wytoczenia przeciwko nieważnej uchwale powództwa o ustalenie na podstawie § 256 niemieckiego kodeksu postępowania cywilnego (ZPO). Warunkiem jest posiadanie przez powoda interesu prawnego (*Rechtsschutzbedürfnis*). Co więcej nieważność uchwały nie pozwala na jej wpis do rejestru (*Eintragungshindernis*). Sąd rejestrowy jest uprawniony i zobowiązany do badania z urzędu, czy zachodzą przesłanki nieważności.

Szczególne przypadki nieważności uchwał

W niektórych przypadkach podważenie uchwały mogłoby wywołać skrajnie negatywne konsekwencje dla bezpieczeństwa obrotu. Problem ten jest szczególnie istotny ze względu na możliwość szerokiego powoływania się na nieważność uchwał, bez ograniczenia terminem. Dlatego ustawodawca w niektórych przypadkach zdecydował się na szczególne regulacje, wprowadzając ograniczenia o charakterze podmiotowym, przedmiotowym oraz czasowym.

Do opisywanej grupy uchwał należą uchwały dotyczące wyboru członków Rady Nadzorczej. W § 250 AktG zawężono katalog podstaw umożliwiających stwierdzenie nieważności uchwały w stosunku do reguł ogólnych. Ponadto wyłączono możliwość powołania się na nieważność uchwały w inny sposób niż w drodze stosownego powództwa. Z drugiej jednak strony rozszerzono katalog podmiotów legitymowanych czynnie do wytoczenia powództwa, dostosowując go do specyfiki niemieckiego systemu reprezentacji interesów pracowniczych (*Mitbestimmung*). Szczególnymi unormowaniami objęto również między innymi uchwały dotyczące podziału zysku oraz uchwały zatwierdzające sprawozdanie finansowe.

Jak wynika z przedstawionej charakterystyki stanu prawnego, prawo niemieckie tworzy szereg mechanizmów stwierdzania nieważności uchwały. Co istotne, nie ograniczono zakresu podmiotów mogących się na nią powoływać oraz nie określono ostatecznego terminu. Równocześnie wprowadzono jednoznaczne rozstrzygnięcia w sprawie kognicji sądu rejestrowego do badania waż-

---

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*.

ności uchwał, co stanowi przedmiot sporu na gruncie prawa polskiego²⁷. Tak daleko idące zezwolenie na podważanie ważności uchwał z pewnością nie wpływa korzystnie na poziom bezpieczeństwa prawnego. Zabezpieczeniu interesów innych uczestników obrotu służy jednak bardzo ściśle ograniczenie przesłanek nieważności bezzwzględnej uchwały.

Wzruszalność uchwały

Kolejną grupą uchwał podlegających zaskarżeniu Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy są uchwały, które mogą zostać unieważnione w drodze powództwa o ich uchylenie (*Anfechtbarkeit*). Uchwały takie nie są *per se* nieważne. Aby usunąć je z obrotu, konieczne jest sądowe stwierdzenie ich nieważności. Przed jego wydaniem uchwała uznawana jest za wadliwą, ale skuteczną (*rechtswidrig aber wirksam*)²⁸. Omawiane powództwo należy do grupy powództw o ukształtowanie stosunku prawnego – zapadający w wyniku jego rozpoznania wyrok ma charakter konstytutywny.

Podstawowym zadaniem, które przyjął na siebie ustawodawca, umożliwiając zaskarżanie tej grupy uchwał, jest zapewnienie bezpieczeństwa prawnego. Implikacją takiego założenia jest konieczność zawężenia grupy podmiotów legitymowanych do wytoczenia stosownego powództwa, wprowadzenie ograniczenia czasowego do jego złożenia oraz jasne określenie przesłanek. Inaczej niż w przypadku uchwał nieważnych *ex lege* nie istnieją konkurencyjne w stosunku do wniesienia powództwa mechanizmy pozwalające na eliminację z obrotu obarczonych taką wadą uchwał.

Przesłanki wzruszalności uchwały

Przesłanki wzruszalności uchwały szczegółowo określa § 243 AktG. Zgodnie z jego brzmieniem uchylić można uchwałę sprzeczną z ustawą lub ze statutem. Poprzez ustawę (*Gesetz*) należy rozumieć ustawę w znaczeniu materialnym, to znaczy każdą normę prawa powszechnie obowiązującego, w tym normy prawa międzynarodowego oraz prawa Unii Europejskiej, a także normy prawa zwyczajowego²⁹.

W tym kontekście bardzo interesująca jest dyskusja nad wpływem sprzeczności uchwały z postanowieniami Niemieckiego Kodeksu Ładu Korporacyjnego (*Deutscher Corporate Governance Kodex – DCGK*) na prawo do wytoczenia powództwa o unieważnienie uchwały. DCGK to akt o charakterze *soft law*, którego przestrzegania wymaga się od spółek notowanych na niemieckim rynku regulowanym. Podkreśla się, iż naruszenie samego DCGK nie może być podstawą powódz-

---

²⁷ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z 24 lipca 2013 roku, III CNP 1/13, OSNC Nr 4/2014, poz. 43.

²⁸ *Aktienrecht...*, s. 1374.

²⁹ *Ibidem...*, s. 1354.

twa. Dokument ten ma jednak duże znaczenie jako reguła wykładni norm statutowych oraz prawnych (postulat wykładni zmierzającej do zapewnienia możliwie największej zgodności z DCGK)³⁰.

Przez sprzeczność ze statutem należy rozumieć naruszenie jego materialnych postanowień. Ta grupa obejmuje postanowienia o charakterze czysto korporacyjnym (na przykład dotyczące struktury wewnętrznej, praw akcjonariuszy, kapitału zakładowego). Na podstawie § 23 ust. 4 AktG statut może zawierać ponadto postanowienia formalne o charakterze wyłącznie zobowiązaniowym. Przykładem jest zobowiązanie się wspólników do wykonywania prawa głosu w określony sposób³¹. Naruszenie formalnych postanowień statutu nie może być jednak, zdaniem części przedstawicieli doktryny³², samodzielnią podstawą wytoczenia powództwa o uchylenie uchwały. Pogląd odmienny prezentuje U. Hüffer, zwracając uwagę, że rozróżnienia formalnych i materialnych postanowień statutu nie da się pogodzić z zasadą bezpieczeństwa obrotu i pewności prawnej. Według niego zawarcie jakiegokolwiek zobowiązania w statucie czyni zeń podstawę uchylenia uchwały³³. W orzecznictwie zdaje się przeważać pogląd pośredni³⁴. Podkreśla się, iż porozumienie dotyczące wykonywania prawa głosu nie może być uznane za pojęcie tożsame ze statutem spółki. Gdy jednak stronami takiego porozumienia są wszyscy wspólnicy, w razie jego naruszenia przez podjęcie uchwały, za dopuszczalne uznaje się powództwo przeciwko spółce. Podejście takie służy realizacji zasady ekonomii procesowej³⁵.

Uchwała może zostać uchylona również w przypadku naruszenia określonej w ustawie lub statucie procedury jej uchwalania (*Verfahrensfehler*). Dotyczy to głównie sposobu głosowania nad ustawą, jej udokumentowania, a także zwołania i sposobu przeprowadzenia samego Walnego Zgromadzenia Wspólników (na przykład nieuzasadnione niedopuszczenie akcjonariusza do udziału w obradach lub niedochowanie terminu poinformowania o zwołaniu Walnego Zgromadzenia)³⁶. Przyjmuje się jednak, iż nie każde uchybienie proceduralne staje się podstawą uchylenia uchwały (choć inny wniosek można wyciągnąć z literalnego brzmienia ustawy). Pomiędzy naruszeniem a podjęciem uchwały musi zachodzić związek przyczynowy (*Kausalität*). Gdyby mimo dochowania procedury uchwała i tak została podjęta, związek przyczynowy nie zachodzi. Wobec tego nie ma podstaw do uchylenia uchwały. Jako przykład można wskazać uwzględnienie przy

---

³⁰ *Aktienrecht...*, s. 1356.

³¹ U. Hüffer, J. Koch, *op. cit.*, s. 117.

³² Tak uważają przede wszystkim K. Schmidt oraz T. Heidel.

³³ U. Hüffer, J. Koch, *op. cit.*, s. 1356.

³⁴ Por. wyrok Federalnego Trybunału Sprawiedliwości z 20 stycznia 1983 roku, II ZR 243/81, BGH NJW 1983, 1910, 1911; wyrok Federalnego Trybunału Sprawiedliwości z 27 października 1986 roku, II ZR 240/85, BGH NJW 1987 1890, 1892.

³⁵ M. Schwab [w:] *Aktiengesetz. Kommentar*, red. K. Schmidt, M. Lutter, t. 2, Kolonia 2010, s. 2726.

³⁶ U. Hüffer, *op. cit.* Komentarz do § 243 AktG. Beck-online.

obliczaniu wyników głosowania nad uchwałą głosu, który powinien zostać uznany za nieważny. Gdy w sytuacji jego pominięcia za uchwałą i tak opowie się wymagana większość akcjonariuszy, związek przyczynowy nie zajdzie³⁷.

Proponowana zawężająca wykładania znajduje wsparcie w brzmieniu § 243 ust. 3 AktG, który wprost stwierdza, iż niektóre przypadki naruszenia przepisów procedury przyjmowania uchwał nie mogą stanowić podstawy powództwa o uchylenie uchwały. Przykładem może być wystąpienie zakłóceń technicznych w trakcie Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy odbywającego się drogą elektroniczną (*Online-Teilnahme*).

Ograniczeniu podlega również powoływanie się przy zaskarżaniu uchwały na podanie przez spółkę nieprawdziwych, niekompletnych lub mylących informacji przed podjęciem uchwały. Zgodnie z § 243 ust 4 AktG uwzględniane mogą być jedynie te spośród nich, które zobiektywizowany akcjonariusz mógł postrzegać jako istotne i mające wpływ na sposób wykonywania przez niego prawa głosu oraz na decyzję o udziale w głosowaniu³⁸. Przykład ilustrujący omawianą sytuację to podanie nieprawdziwych informacji o uzyskiwanym przez spółkę zysku oraz obrocie przed podjęciem uchwały o przeniesieniu działalności produkcyjnej do spółki córki³⁹.

Zgodnie z § 243 ust. 2 AktG uchyleniu podlegać mogą również uchwały, których celem lub skutkiem jest zapewnienie niektórym akcjonariuszom lub osobom trzecim szczególnych korzyści ze szkodą dla spółki i pozostałych akcjonariuszy. Przepis ten ma charakter klauzuli generalnej, chroniącej interesy akcjonariuszy mniejszościowych. W doktrynie podkreśla się, iż ma on niewielkie zastosowanie praktyczne. Jego zakres pokrywa się częściowo z wymogiem zgodności z ustawą i statutem, zwłaszcza z wyinterpretowanym przez orzecznictwo z § 53a AktG obowiązkiem lojalności (*Trauenpflicht*). W związku z tym omawiana przesłanka uchylenia uchwały uznawana jest za *superfluum*⁴⁰.

Sanowanie wad

Potwierdzenie przez nową uchwałą Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy podjętej uprzednio wadliwej uchwały wyłącza możliwość podważenia tej ostatniej. Konstytuujący tę zasadę przepis § 244 AktG wykazuje ścisły związek z § 144 BGB, zgodnie z którym obarczona wadą czynność prawna może zostać następnie potwierdzona przez uprawnioną do tego osobę. Mechanizm ten znajduje zastosowanie jedynie w przypadku uchwał wzruszalnych, nie stosuje

---

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ M. Schwab [w:] *Aktiengesetz...*, s. 2743.

³⁹ Wyrok Sądu Krajowego Monachium z 30 sierpnia 2007 roku, HK O 2797/07, WM 2007, 2111, 2114.

⁴⁰ U. Hüffer, J. Koch, *op. cit.*, s. 1542.

się go do uchwał nieważnych *ex lege*. Uchwała potwierdzająca ma znaczenie procesowe oraz materialnoprawne. Na gruncie procesowym wyłącza możliwość wniesienia powództwa o stwierdzenie nieważności potwierdzonej uchwały, a na materialnym sanuje wadliwą czynność prawną.

Legitymacja podmiotowa

Uprawnionymi do wniesienia powództwa o uchylenie uchwały (*Anfechtungsbefugt*) są akcjonariusze, Zarząd, Rada Nadzorcza oraz poszczególni członkowie wspomnianych organów. Omawiana skarga służy zarówno instytucjonalnej ochronie spółki, jak i indywidualnej ochronie poszczególnych akcjonariuszy⁴¹. W doktrynie nazywana jest „mieczem akcjonariusza – praktycznie jedyną bronią, którą ma do dyspozycji, by bronić swoich praw udziałowych”⁴². Przyznanie akcjonariuszom zbyt szerokiego uprawnienia do zaskarżania uchwał mogłoby prowadzić jednak do nadużywania tej instytucji i paralizująco wpływać na funkcjonowanie spółki. W związku z tym w § 245 AktG przewidziane zostały szczegółowe warunki, których spełnienie jest konieczne do uzyskania legitymacji procesowej.

Akcjonariuszowi przysługuje prawo do wniesienia powództwa o uchylenie uchwał, jeżeli uczestniczył w Walnym Zgromadzeniu Akcjonariuszy, które podjęło zaskarżaną uchwałę, posiadał akcję już w dniu ogłoszenia porządku obrad oraz zgłosił przeciwko uchwale i zażądał zaprotokołowania swojego sprzeciwu. Prawo to przysługuje ponadto akcjonariuszowi, który nie uczestniczył w Walnym Zgromadzeniu Akcjonariuszy, ponieważ nie został do niego dopuszczony albo nie był w należyty sposób poinformowany o jego zwołaniu.

Prawo do zaskarżenia uchwały nie przysługuje jednak zastawnikowi ani użytkownikowi akcji. Wspomniane osoby są zobowiązane do umożliwienia akcjonariuszowi skorzystania z tego prawa⁴³. Ograniczeniom podlega również prawo do wytoczenia powództwa przez członka Zarządu oraz członka Rady Nadzorczej. Przysługuje ono jedynie w sytuacjach, w których w wyniku wykonania zaskarżanej uchwały wspomniane osoby naraziłyby się na poniesienie odpowiedzialności odszkodowawczej albo byłyby zmuszone do popełnienia przestępstwa lub wykroczenia.

Termin i pozostałe wymogi skargi

Inaczej niż w przypadku skargi o stwierdzenie nieważności uchwały, której wniesienie nie jest ograniczone jakimkolwiek terminem, wniesienie powódz-

---

⁴¹ *Aktienrecht...*, s. 1356.

⁴² W. Zöllner, *Die Schranken mitgliederschaftlicher Stimmrechtsmacht bei den privatrechtlichen Person verbänden*, Monachium 1963, s. 391, tłumaczenie własne.

⁴³ U. Hüffer, J. Koch, *op. cit.*, s. 1568.

twa o uchylenie uchwały powinno nastąpić w ciągu miesiąca od jej podjęcia. Jest to materialnoprawny termin określony normą o charakterze imperatywnym⁴⁴. Jako taki nie może zostać przywrócony, gdyż nie mają do niego zastosowania normy niemieckiego kodeksu postępowania cywilnego o przywracaniu terminów (por. § 233 i następne ZPO). Co więcej będąc terminem prekluzyjnym, a nie terminem przedawnienia, nie podlega zawieszeniu ani przywróceniu w sytuacjach wskazanych w § 203 i następnych BGB.

Analogicznie jak w przypadku powództwa o stwierdzenie nieważności uchwały w charakterze pozwanego występuje spółka reprezentowana przez Zarząd oraz Radę Nadzorczą. Uwagi dotyczące zasad reprezentacji pozwanej spółki oraz właściwości miejscowej i instancyjnej sądu również zachowują aktualność.

Skutki wyroku

Do istotnych cech wyroku uchylającego uchwałę należy fakt, że ma on charakter konstytutywny. Uchwała uważana jest jednak za nieważną z mocą wsteczną (*Rückwrende Gestaltung*). Materialnoprawną konsekwencją wyroku jest wyeliminowanie z obrotu uchwały uznanej za nieważną. Podobnie jak w przypadku wyroku stwierdzającego nieważność uchwały skutek ten dotyczy każdego uczestnika obrotu (dzieje się tak w odniesieniu do wszystkich powództw o ukształtowanie, a do tej grupy zalicza się powództwo o uchylenie uchwały)⁴⁵. Rozumienie takie wydaje się trudne do pogodzenia z literalnym brzmieniem § 248 AktG, zgodnie z którym wyrok stwierdzający nieważność uchwały wiąże akcjonariuszy oraz członków organów, choćby nie byli oni stronami w procesie. Jak wskazuje orzecznictwo, nie chodzi tu jednak o ograniczenie materialnoprawnych skutków wyroku do tej grupy podmiotów. Natomiast prawomocność materialna wyroku rozciągnięta zostanie wyłącznie na podmioty wymienione w § 248 AktG⁴⁶. Nie będą one mogły wytoczyć nowego powództwa. Sprawa nabierze bowiem charakteru *rei iudicata*. Skutek ten nie wystąpi w stosunku do osób trzecich.

Uwagi końcowe

Wydaje się, iż niemieckiemu ustawodawcy udało się znaleźć właściwą równowagę między potrzebami ochrony bezpieczeństwa obrotu a koniecznością pozbawiania skutków prawnych wadliwych uchwał. W przypadku uchwał obarczonych rażącymi wadami, szczególnie istotnymi z punktu widzenia interesów

---

⁴⁴ *Ibidem*, s. 1592.

⁴⁵ *Ibidem*, s. 1624.

⁴⁶ Por. wyrok Federalnego Trybunału Sprawiedliwości z 29 marca 1996 roku, II ZR 124/95, BGHZ 132, 278, NJW 1996, 1753.

spółki, akcjonariuszy oraz interesu publicznego, przewidziano instytucję zakładającą ich nieważność *ex lege*. Obowiązek jej uwzględniania spoczywa na sądzie rejestrowym. Może powołać się na nią każdy i w każdym czasie, a wytoczenie odpowiedniego powództwa to tylko jeden z mechanizmów zmierzających do usunięcia takich uchwał z obrotu. Wyrok posiada charakter deklaracyjny, w jego wyniku uchwała jest uznawana za nieważną ze skutkiem *ex tunc*.

Druga grupa to uchwały obciążone wadami o mniejszej doniosłości. W związku z koniecznością dążenia do zagwarantowania pewności obrotu ich uchylanie możliwe jest tylko na drodze sądowej i ograniczone rygorystycznym terminem. Uchylenie następuje w oparciu o rzadko spotykaną konstrukcję, tzn. wyrok konstytucyjny ze skutkiem *ex tunc*. Stwierdzenie konstytucyjnego charakteru takiego wyroku sprawia, że uchwała podjęta z naruszeniem prawa funkcjonuje w obrocie tak długo, aż nie zostanie skutecznie zaskarżona. Obwarowanie możliwości zaskarżenia uchwały licznymi warunkami powoduje jej petryfikację, co w przypadku niektórych, bardziej istotnych wad może budzić wątpliwości. Warto jednak zauważyć, iż podobne stanowisko zajął niedawno polski Sąd Najwyższy⁴⁷.

Jak wspomniano, rodzime rozwiązania w zakresie usuwania z obrotu wadliwych uchwał pozostawały pod wpływem niemieckiej myśli prawnej. Niemieckiej doktrynie i orzecznictwu udało się jednak rozstrzygnąć szereg wątpliwości, które wywołują spór na gruncie polskiego prawa handlowego. Po pierwsze, zamknięta została już w zasadzie debata na temat uchwał nieistniejących. Po drugie, przesądzono sprawę rozszerzonej skuteczności wyroku stwierdzającego nieważność uchwały oraz kwestię kognicji sądu rejestrowego w dokonywaniu samodzielnej oceny tego zagadnienia. Jednocześnie wydaje się, iż problem dotyczący możliwości zaskarżenia uchwały ze względu na postanowienia umowy co do wykonywania prawa głosu oraz legitymacji procesowej czynnej zastawnika lub użytkownika akcji także został rozstrzygnięty. Dlatego analiza niemieckiego stanu prawnego może dostarczyć istotnych argumentów w toczonej w Polsce dyskusji koncentrującej się wokół wymienionych tematów.

Bibliografia

- Aktiengesetz. Kommentar*, red. K. Schmidt, M. Lutter, t. 2, Kolonia 2010.
Aktienrecht und Kapitalmarktrecht, red. T. Heidel, Baden-Baden 2014.
Fachanwaltskommentar Gesellschaftsrecht, red. A. Schwerdtfeger, Monachium 2010.
Gesellschaftsrecht. Kommentar, red. A. Schwerdtfeger, Monachium 2015.
Hüffer U., Koch J., *Aktiengesetz*, Monachium 2014.
Hüffer U., *Münchener Kommentar. Aktiengesetz*, Beck-online.
Koch A., *Podważanie uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych*, Warszawa 2011.

---

⁴⁷ Por. wyrok Sądu Najwyższego z 18 września 2013 roku, III CZP 13/13, OSNC Nr 3/2014, poz. 23.

- Schmidt K., *Gesellschaftsrecht*, Monachium 2002.
- Sobolewski P., *Kontrowersje wokół pojęcia nieistnienia i nieważności czynności prawnych*, „Prze-
gląd Prawa Handlowego” 2009, nr 5.
- Sołtysiński S., *Czy „istnieją” uchwały „nieistniejące” zgromadzeń spółek kapitałowych i spółdzielni*,
„Przełąd Prawa Handlowego” 2006, nr 2.
- Tofel M.S., *Uchwały nieistniejące na gruncie kodeksu spółek kapitałowych*, „Państwo i Prawo”
2007, nr 4.
- Zöllner W., *Die Schranken mitgliedschaftlicher Stimmrechtsmacht bei den privatrechtlichen Person
verbänden*, Monachium 1963.

Streszczenie

Usuwanie z obrotu prawnego wadliwych uchwał organów korporacyjnych leży w interesie uczestników obrotu. Może jednak negatywnie wpływać na poziom bezpieczeństwa prawnego. Na gruncie prawa niemieckiego, w przypadku obarczonych wadami uchwał Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy, konieczne jest rozróżnienie pomiędzy uchwałami posiadającymi wady powodujące ich nieważność bezwzględną oraz uchwałami wzruszalnymi, które mogą zostać unieważnione w drodze powództwa o ich uchYLENIE. Długoletni dorobek doktryny i orzecznictwa niemieckiego pozwolił na rozstrzygnięcie wielu wątpliwości w kwestiach w Polsce wciąż uchodzących za sporne. Ponieważ niemieckie rozwiązania dotyczące zaskarżania uchwał Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy wywierają wpływ na polską naukę prawa, ich analiza wydaje się zasadna.

Słowa kluczowe: prawo niemieckie, zaskarżanie uchwał, walne zgromadzenie, spółka akcyjna, uchwały nieistniejące, nieważność uchwały, wzruszalność uchwały, Aktiengesellschaft, Hauptversammlung

CHALLENGING OF THE RESOLUTIONS OF THE GENERAL SHAREHOLDER'S MEETING (HAUPTVERSAMMLUNG) OF THE GERMAN JOINT STOCK COMPANY (AKTIENGESSELLSCHAFT)

Summary

Defective resolution of corporate entities should be nullified. It can, however, be detrimental for the safety of commerce. Under a German law one can distinguish two types of defective resolutions: whereas some are void ab initio, other are just voidable and their invalidity needs to be determined by court. German jurisprudence and scholars managed, to solve several issues, that in Poland are still regarded as contentious. Due to the fact that the influence of the German law in respect of invalidating resolutions adopted by the General Meeting can be traced in the Polish legal doctrine, the description of the German law is legitimate.

Keywords: German Law, resolution, General Meeting, joint stock company, public limited company, invalidity of resolution, voidable resolutions, Aktiengesellschaft, Hauptversammlung